

Katsomusaineiden nykytila ja tulevaisuus

Ilmari Hirvonen

Humanismin haasteita 2025

29. maaliskuuta 2025

Paasitorni, Helsinki



Miksi Ilmari on täällä?

- FETOn entinen puheenjohtaja ja nykyinen varapuheenjohtaja
- Katsomusaineiden kehittämistyöryhmän jäsen
- Kirjoittanut ET:n oppikirjoja alakouluun, yläkouluun ja lukioon
- Filosofian ja ET:n kysymyksiä laativa sensori
- Mukana valtakunnallisessa LOPS-työssä

FETO, SUOL, SOOLI ja muut

Filosofian ja elämäkatsomustiedon opettajat FETO ry

- Filosofian ja ET:n opettajien tukeminen
- Filosofian ja ET:n opetuksen kehittäminen
- Filosofian ja ET:n aseman vahvistaminen peruskouluissa ja lukioissa

Suomen uskonnonopettajain liitto SUOL ry

- Tärkein tehtävä on valvoa uskonnonopettajien etua ja edistää laadukkaan uskonnonopetuksen toteutumista
- Käytännössä SUOL edustaa ensisijaisesti evankelisluterilaisen uskonnon opettajia

Suomen Ortodoksisten Opettajien Liitto SOOLi ry

- Toimii yhdyssiteenä ja tukena ortodoksisten opettajien kesken
- Pyrkii tukemaan ortodoksista uskontokasvatusta

Suomen islamin opettajien liitto ry

- Tällä hetkellä toiminta on hyvin vähäistä.



FILOSOFIAN JA ELÄMÄNKATSOMUSTIEDON OPETTAJAT FETO RY



Katsomusopetus nykyään

- On kaksi oppiainetta: *uskonto* ja *elämänkatsomustieto*
 - Filosofia *ei* ole katsomusaine!
- Uskonnossa on monta oppimäärää:
 - **Evangelisluterilainen, ortodoksinen, islam, juutalainen**, katolinen, adventistinen, bahá'í, buddhalainen, helluntailiikkeen, Herran kansa ry:n, Krishna, Kristiyhteisön, Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkon ja vapaakirkollinen
- Uskonnon oppimäärän opetusta järjestetään, jos vähintään kolme saman opetuksen järjestäjän (kunnan) koulussa vaatii sitä.
- Uskonnon opetus ei saa olla uskonnolliseen yhteisöön sitouttavaa.
 - Käytännössä opetus ei saa olla tunnustuksellista tai opettaa, että oppilaan tai opiskelijan *pitäisi* olla jokin yhteisön jäsen.
- Jos opetuksenjärjestäjä järjestää evangelisluterilaisen uskonnon opetusta, kirkon jäsenten on osallistuttava siihen.
 - Sama pätee ortodoksiseen uskontoon.
 - Ortodoksisen kirkon jäsenet – ja kaikki muutkin – voivat halutessaan osallistua enemmistön uskonnon opetukseen.
- ET ei ole ”uskonnottomien oppiaine”.
 - Moni ET:tä opiskeleva kuuluu johonkin vähemmistöuskontoon, eikä ET:ssä opeteta ateismia tai uskonnottomuutta.

Uskonnon ja ET:n ero

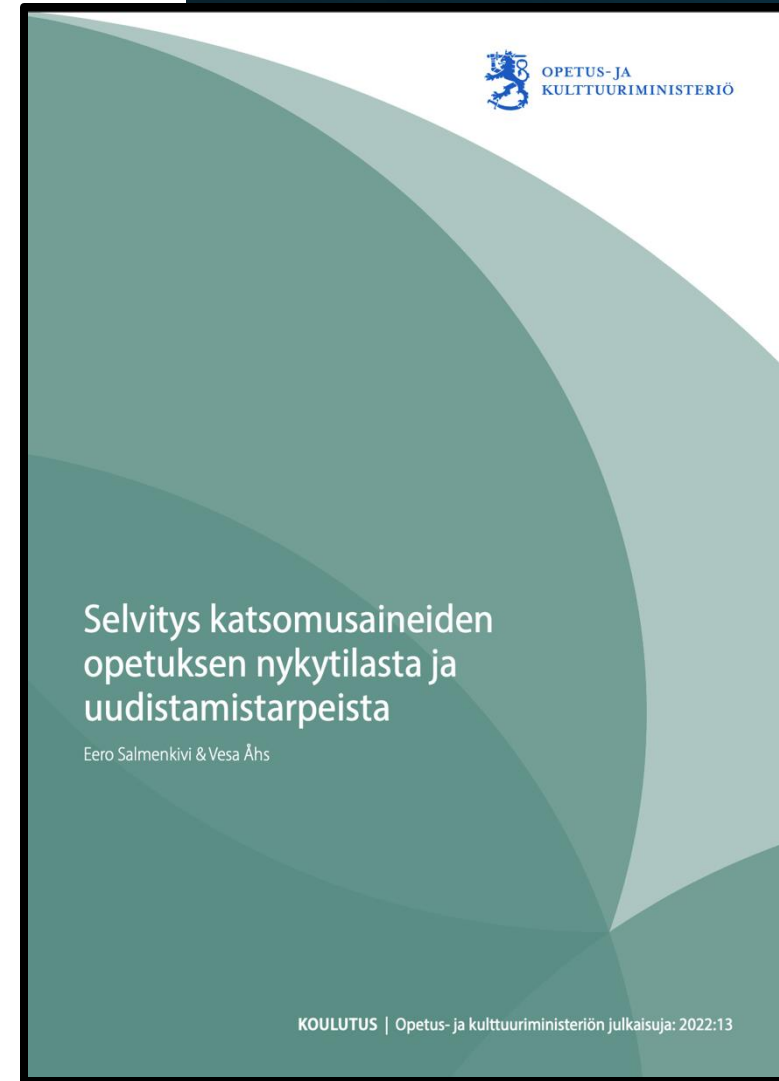
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014)

Uskonto: ”Uskonnon opetuksen tehtävänä on antaa oppilaille laaja uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys. Opetus perehdyttää oppilaita opiskeltavaan uskontoon ja sen monimuotoisuuteen. Se tutustuttaa uskonto- ja katsomusperinteisiin Suomessa sekä uskontoihin ja katsomuksiin muualla maailmassa. [...] Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua.” (POPS, s. 134.)

ET: ”Elämänkatsomustiedon opetuksen ydintehtävänä on edistää oppilaiden kykyä etsiä hyvää elämää. [...] Katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämänkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä vaikuttaa aktiivisesti omaan ajatteluunsa ja toimintaansa. [...] Siksi on tärkeätä sovittaa opetukseen ja opiskeluun oppilaan oma ajattelu- ja kokemusmaailma.” (POPS, s. 139.)

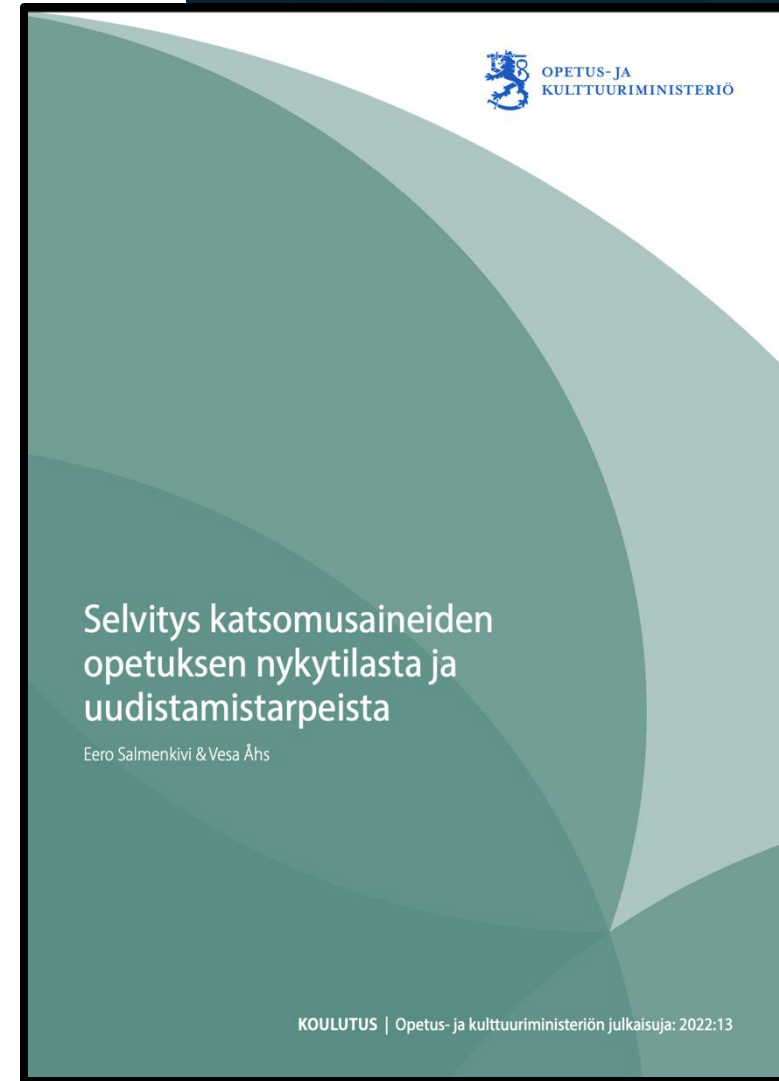
Eero Salmenkiven ja Vesa Åhsin selvitys

- Ehdotettiin perustettavaksi katsomusaineiden opetuksen kehittämisryhmä
- Ehdotettiin oppilaiden, opiskelijoiden ja kelpoisten opettajien tarkempaa tilastointia
- Ehdotettiin, että selvitetään mahdollisuutta rajata oikeutta olla osallistumatta katsomusaineiden opiskeluun
- Ehdotettiin, että katsomusaineiden yhteisiä osioita varten peruskoulussa perustetaan kokeilu- ja tutkimustoimintaa
- Ehdotettiin, että selvitetään mahdollisuuksia avata katsomusaineiden opiskeluvalinta lukiolaisille
- Ehdotettiin, että harkitaan ylioppilaskirjoituksiin osallistumisen avaamista eri uskonnon oppimäärien osalta ja tähän liittyen pyritään lukion opetussuunnitelmista löytämään katsomusaineille lisää yhteisiä moduuleja



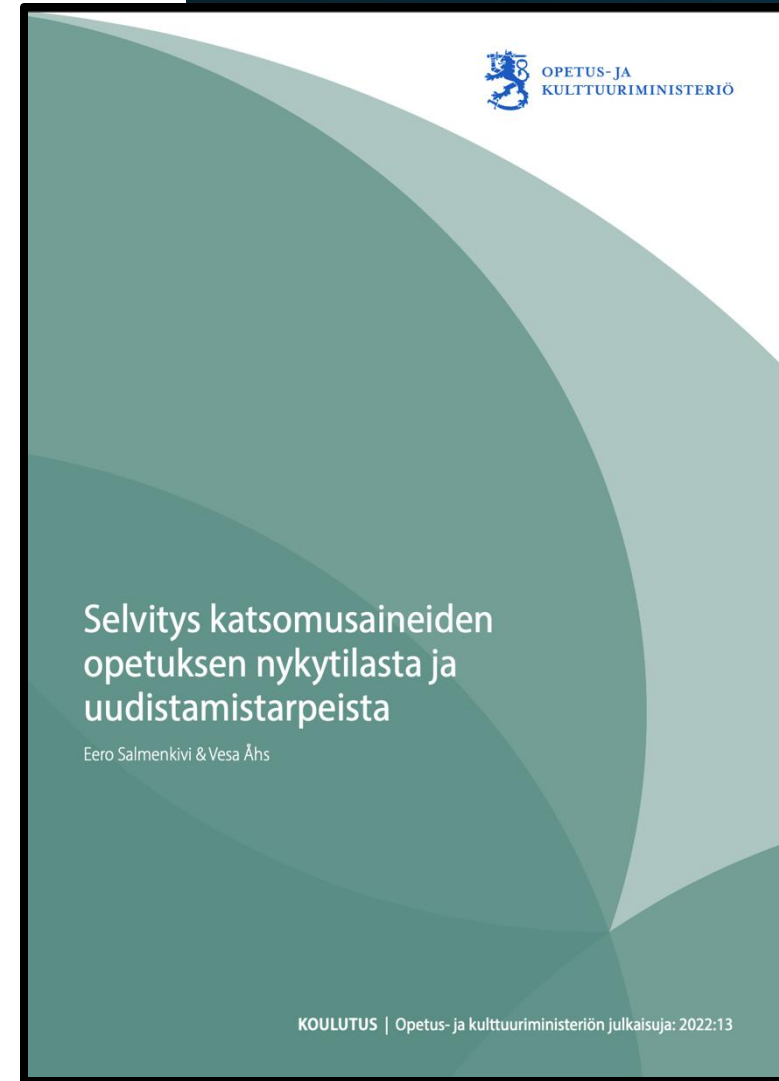
Yhteinen katsomusaine?

- Selvityksessä paljastui, että yhteinen katsomusaine nauttii melko laajaa kannatusta.
- Yhteisen katsomusaineen hyviä puolia:
 - Syrjinnän vähentäminen
 - Yhdenvertainen yleissivistys
 - Dialogin lisääntyminen
 - Kaikilla mahdollisuus kirjoittaa katsomusaine
 - Kaikki voisivat olla oman ikätasonsa ryhmissä
 - Säästää rahaa



Yhteinen katsomusaine?

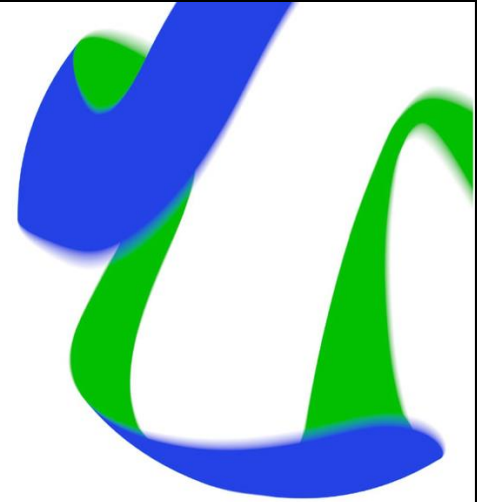
- Vaikka yhteistä katsomusainetta kannatetaan, ihmisillä on hyvin erilaiset näkemykset siitä, millainen sen pitäisi olla.
- Selvityksessä paljastui kolme mallia:
 - Uskonnon oppimäärien yhteisille osille perustuva malli
 - Evankelisluterilaisen uskonnon oppimäärälle perustava malli
 - ET:lle perustuva malli
- Yhteisen katsomusaineen ongelmia:
 - Todennäköisesti yhteinen katsomusaine olisi melko lähellä nykyistä evankelisluterilaisen uskonnon opetusta
 - Oppiaineen sisältö väistämättä kapenisi
 - Norjassa yhteinen katsomusaine on johtanut alitukseen oppiaineen sisällön uudistuksiin
 - Suuri osa aiemmasta didaktiikan kehityksestä hylättäisiin
 - Nykyiset kelpoiset opettajat menettäisivät kelpoisuutensa ja tarvitsisivat lisäkoulutusta



Katsomusaineiden kehittämisryhmä

Kehittämisryhmä ehdottaa:

- Luovutaan ”oman uskonnon” käsitteestä lainsäädännössä
- Yhdenmukaistetaan katsomusopetuksesta tiedottamista ja siihen ilmoittautumista
- Vahvistetaan katsomusaineiden opetuksen järjestämiseen liittyvää laillisuusvalvontaa
- Täydennyskoulutusta opettajille
- Oppilaat ja opiskelijat on osallistuttava koulun järjestämään katsomusopetukseen



Katsomusaineiden
uudistamista koskevan
kehittämisryhmän
loppuraportti

Katsomusaineiden kehittämisryhmä

Kehittämisryhmä ehdottaa:

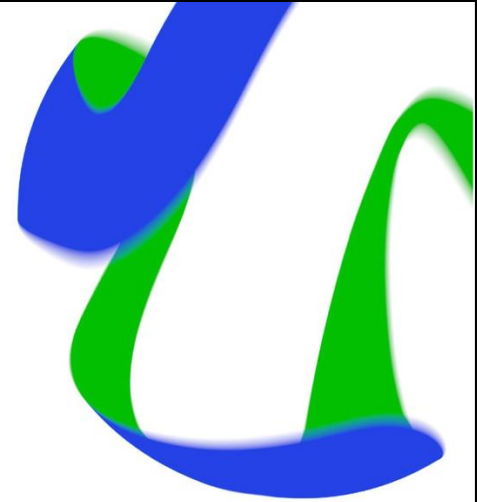
- Katsomusaineiden valinnanvapauden epäyhdenvertaisuus ratkaistaan lyhyen aikavälin tavoitteena
- **Selvä enemmistö:** katsomusaineiden valinta avattaisiin opiskelijoille lukiokoulutuksessa
- Perustetaan työryhmä, joka kehittää opetusta ja mahdollisia yhteisiä malleja, muotoja ja sisältöjä
- Tehdään opetuskokeilu osittain integroidusta opetuksesta perusopetuksessa
- Lisätään ylioppilastutkintoon islamin uskonnon koe



Katsomusaineiden
uudistamista koskevan
kehittämisryhmän
loppuraportti

Katsomusaineiden kehittämisyhmä

- Jos tulee jossain vaiheessa tulee yhteinen katsomusaine, sen taustatieteitä voisivat olla:
- aatehistoria, antropologia, etnologia, filosofia, globaali kehitystutkimus, kasvatustiede, kulttuurien tutkimus, mediatutkimus, oikeustiede, politiikan tutkimus, psykologia, sosiaalipsykologia, sosiologia, sukupuolentutkimus, teologiat, tulevaisuudentutkimus, uskontotiede ja yhteiskuntatieteet



Katsomusaineiden
uudistamista koskevan
kehittämisyhmän
loppuraportti

Miltä tulevaisuus näyttää?

- Jos nyt tulisi yhteinen katsomusaine...
 - ...se olisi kompromissi, joka hyvin suurella todennäköisyydellä muistuttaisi kaikkein eniten nykyistä evankelisluterilaisen uskonnon opetusta.
 - Todennäköisesti uusi oppiaine olisi uskontotietoa evankelisluterilaisella painotuksella.
- Jos katsomusaineiden opetus avattaisiin lukiossa...
 - ...hieman useampi opiskelisi elämänkatsomustietoa.



Ilmarin suosikkimalli

- Avataan katsomusopetus kaikilla ikäluokilla kaikille.
- Mahdollistetaan useamman katsomusaineen kirjoittaminen lukiossa ilman erityisjärjestelyitä.
- Jos – siis **jos** – järjestetään osittain yhteistä opetusta peruskoulussa, sisällön pitäisi olla luonteeltaan sellainen, jonka eri katsomusaineet jo tässä vaiheessa jakavat.
 - Luonteva sisältö olisi yhteinen **etiikka**.
- Yhteistä opetusta ei kuitenkaan välttämättä tarvita.